

СЕКЦИЯ 1

Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік басқару мен азаматтық қоғам дамуының конституциялық-құқықтық және халықаралық-құқықтық аспектілері

Конституционно-правовые и международно-правовые аспекты развития государственного управления и гражданского общества в Республике Казахстан

КӨШІ-ҚОН САЛАСЫНДАҒЫ ШЕТ ЕЛДЕРДЕГІ ЗАҢНАМАНЫ САЛЫСТЫРМАЛЫ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАЛДАУ

*Абыласимов М.Н., Конституциялық және халықаралық құқық кафедрасының доценті,
PhD докторы*

Нуркенова А.Н., заң факультетінің 1 курс магистранты

Аннотация. Шет мемлекеттердің мысалында көші-қон саясатына және көші-қон саласындағы қатынастарды реттейтін нормативтік актілерге салыстырмалы-құқықтық талдау жүргізілді.

Түйін сөздер: заңнама, көші-қон, шетелдік азамат, азаматтық, саясат, баспана, босқындар.

Көші-қон заңнамасының даму тарихы базалық заңнамалық актіде нормалардың шоғырлану үрдісі туралы куәландырады. АҚШ, Канада, Германия және Швеция көші-қон заңнамасының негізгі көзі екіжақты және көпжақты мемлекетаралық келісімдермен (еңбек көші-қоны мәселелері бойынша, визасыз сапарлар туралы және т.б.), сондай-ақ өзге де халықаралық нормативтік құқықтық актілермен толықтырылатын заңдар мен заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер болып табылады.

Бұл елдер босқын мәртебесі туралы 1951 жылғы Женева конвенциясына және 1967 жылғы Нью-Йорк хаттамасына қосылды. Германия мен Швецияда Шенген келісімдері мен 1990 жылғы босқындарға баспана беру және онымен жұмыс істеу құқығы туралы Дублин Конвенциясының нормалары бар.

Осы елдердегі көші-қон саясатының мақсаттары мен басым бағыттары заңнамалық деңгейде айқындалған, бұл заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер жүйесін жетілдіруге ықпал етеді.

Қазіргі кезеңде көші-қон саясатының басымдықтары: экономикалық және демографиялық өсуге, әлеуметтік және мәдени дамуға жәрдемдесу; босқындар мәселелері бойынша халықаралық міндеттемелерді орындау, оған мұқтаж адамдарға баспана беру; кемсітушіліктің болмауы, көшіп-қонушылардың қоғамға кірігуі; халықаралық ынтымақтастық; жоғары білікті мамандарды тарту; отбасылардың бірігуіне жәрдемдесу және т. б. болып табылатынын атап өткен жөн[1].

Иммиграциялық саясаттың ең нақты мақсаттары Канада заңнамасында бекітілген. Сонымен, 2002 жылғы босқындардың иммиграциясы және оларды қорғау туралы заңдамыналар көрсетілген:

- иммиграциядан Канада қоғамы үшін иммиграциядан барынша әлеуметтік, мәдени және экономикалық пайда алу және оларды елдің барлық өңірлері арасында бөлу, орталықтан шалғай жерлер, шет аймақтармен ынтымақтастық;
- қоғамдық қауіпсіздікке қауіп төндіретін адамдардың Канадаға келуіне жол бермеу;
- сауданы, туризмді, халықаралық алмасуларды, мәдени, білім беру және ғылыми қызметті дамытуды қолдау.

9 жылғы 1990 шілдедегі Германия шетелдіктер туралы заңдаекі негізгі бағыт бар: елге келген шетелдіктердің интеграциясына ықпал ету және Еуропалық Одақ елдерінен келмейтін шетелдік азаматтардың ағынын шектеу[2].

АҚШ-та, Швецияда және Германияда "шетелдік азамат" санаты басқа мемлекеттің азаматтығына жататын адамды немесе азаматтығы жоқ адамды білдіреді. Канадада бұл анықтама канадалық азаматтығы жоқ және тұрақты тұрғын (иммигрант) болып табылмайтын адамды білдіреді. Германия мен Швецияда "шетелдік азамат" ұғымы негізгі болып табылады, бұл осы елдердің көші-қон саясатының осы адамдардың өз аумақтарында уақытша болуына (виза немесе тұруға ықтиярхат негізінде), тұрақты көшіп келуге емес, кейіннен азаматтығын ауыстыруға бағдарланғанын растайды. АҚШ пен Канада да "шетелдік азамат" терминінің заңнамалық тұрғыдан бекітілуіне қарамастан, "иммигрант" ұғымы негізгі болып табылады, яғни елге тұрақты тұрғылықты жер алу үшін кіретін шетелдік азамат, кейіннен азаматтығын ауыстырады. Канадада "иммигранттар" - тұрақты тұруға рұқсат беру туралы, сондай-ақ босқын мәртебесін беру туралы өтініш білдірген және өтініші қанағаттандырылған адамдар бес жыл тұрақты тұруға тиісті белгілі бір шет аймақтарға тіркеледі. Ерекше жағдайларда, тұрақты тұрғын мәртебесін беру үшін Заңның талаптарына сай келмейтін адамға адамгершілік тұрғысынан мұндай мәртебе көші-қон істері министрінің шешімі бойынша берілуі мүмкін. Көші-қон туралы Заңмен уақытша тұрғындар санатына жатқызылған шетелдік азаматтар "көшіп келушілер" санатына кірмейді, бұл заңды түрде алынған виза негізінде Канадаға келген, осы мәртебені беру туралы өтініш берген және елге кіру үшін жағымсыз адамдардың тізіміне кірмейтін адамдарды білдіреді[3].

АҚШ заңнамасында "иммигрант" термині әр шетелдік азаматқа қатысты қолданылады, мыналарды қоспағанда:

- елшілер, мемлекеттік министрлер, дипломаттар, АҚШ-та аккредиттеуден өткен басқа да шенеуніктер мен қызметшілер, олардың отбасы мүшелері және олар жалдаған қызметшілер мен қызметшілер;

- басқа мемлекетте тұрақты тұратын жері бар және АҚШ-қа белгілі бір оқу орнында оқу мақсатында, демалу үшін, уақытша іссапармен келген адамдар, өздерінің қызметтік міндеттерін орындау уақытына;

- теңіз немесе әуе кемесі экипажының мүшелері;

- АҚШ пен олар азаматтары болып табылатын шет мемлекет арасындағы сауда және кеме қатынасы туралы шарттың ережелеріне сәйкес АҚШ-қа кіруге құқығы бар адамдар, олардың жұбайлары мен балалары;

- халықаралық ұйымның мүшелері болып табылатын шет мемлекеттің өкілдері, олардың отбасы мүшелері, халықаралық ұйымдардың қызметкерлері, осындай өкілдердің қызметшілері;

- шет мемлекетте тұрақты тұратын жері бар және ғылым қайраткерлері, мамандандырылған білім саласындағы көшбасшылар болып табылатын, АҚШ-қа оқыту, нұсқама жүргізу, зерттеулер мен консультациялар жүргізу үшін нақты мерзімге келетін адамдар, олардың жұбайлары мен балалары;

- АҚШ азаматының күйеу баласы (қалыңдығы) болып табылатын адамдар елге кіргеннен кейін 90 күн ішінде нақты некеге тұру үшін кіреді және т. б.

- "Иммигрант" мәртебесін алу үшін шетелдік азамат белгілі бір өлшемдерге сәйкес келуі керек. Канадада бұл критерийлер баллдық іріктеу жүйесі түрінде иммигранттардың әр тобына қатысты бекітілген. АҚШ - та әрбір санат үшін жеңілдіктер мен квоталар жүйесі әзірленді.

Қарастырылып отырған елдердің заңнамаларында шетелдік азаматтардың өз аумақтарына кіруі мен болуына үш негіз бар[4]:

- жарамды визалар мен төлқұжаттардың болуы. Көптеген елдерде виза үш айдан аспайтын мерзімге беріледі. Тіпті қысқа мерзімді болу (туристік, мәдени, спорттық, коммерциялық, ғылыми және басқа да жеке мақсаттармен) кез-келген еңбек қызметін

жоққа шығарады. АҚШ пен Канадада иммиграциялық виза алу үшін бекітілген аурулар тізіміне сәйкес егулердің болуы, ауыр аурулардың болмауы немесе есірткі мен психотроптық заттарға тәуелділік туралы құжаттар ұсынылады.

- елде кіру визасында көзделген мерзімнен артық болуға мүмкіндік беретін тұруға ықтиярхаттың болуы. Оны алу ережелері Германия мен Швецияда егжей-тегжейлі жасалған, өйткені бұл елдер елге иммиграция мақсатынсыз шетелдіктердің кіруіне бағытталған. АҚШ пен Канадада иммиграциялық мәртебеге өтініш берген шетелдік азамат иммиграциялық виза алған кезде автоматты түрде қоныс аударуға немесе тұрақты тұруға рұқсат алады. Тұруға ықтиярхат белгіленген мерзім ішінде (шектеулі тұруға ықтиярхат) немесе мерзімі шектеусіз (тұрақты тұруға ықтиярхат) елге кіруге және онда болуға рұқсатты білдіреді.

Германияда тұруға ықтиярхат шетелдікке белгілі бір болу мақсатына байланыссыз беріледі. Германияда оны алуға негіз болып табылады:

- Қайтып оралу құқық. Жас кезінде Германияда заңды болған (елде кемінде сегіз жыл тұрған және неміс мектебіне кемінде алты жыл барған) шетелдіктерге олардың өмір сүруі өз қаражатынан немесе оларға қатысты кемінде бес жыл мерзімге міндеттемелері бар үшінші тұлғалардың есебінен қамтамасыз етілетін жағдайда беріледі;

- отбасы мүшелерінің шетелдікпен кездесуі. Немістермен некеде тұрған шетелдіктерге үш жыл мерзімге беріледі, содан кейін егер неке қиылды деп айтуға негіз болмаса, мерзімсіз мерзімге ауыстырылады.

Германияда бес адам тұратын, неміс тілін білетін, өзі үшін және отбасы үшін жеткілікті тұрғын үй, сондай-ақ жұмысқа рұқсаты бар шетелдік азамат тұрақты тұруға рұқсат алады. Мерзімсіз болу құқығы уақытша немесе аумақтық шеңбермен шектелмейді және қандай да бір міндеттемелермен байланысты емес. Ол, егер шетел азаматы Германияда кемінде сегіз жыл тұруға ықтиярхаты немесе кемінде үш жыл тұруға мерзімсіз ықтиярхаты, ал бұған дейін-қарапайым тұруға ықтиярхаты болған жағдайда беріледі; оның материалдық жағдайы еңбек қызметі, жеке басының жағдайы және басқа да өз қаражаты есебінен қамтамасыз етіледі; ол кемінде 60 ай зейнетақымен қамсыздандыру қорына төлем жасады немесе сақтандыру немесе қамқоршылық қоғамынан зейнетақы алуға құқылы (қаржылық құжаттармен расталған); соңғы үш жыл ішінде қасақана қылмыс жасағаны үшін алты айдан жоғары мерзімге бас бостандығынан айыруға немесе 180 және одан да көп күн айыппұл салуға сотталған жоқ.

Тұру құқығын алу кезіндегі артықшылықтарды: бұрынғы неміс азаматтары; неміс азаматтарымен некеде тұрған шетелдіктер (яғни оларды қамтамасыз ету мен сақтандыруды ерлі-зайыптылар ала алады); босқындар мен оларға теңестірілген шетелдіктер пайдаланады.

Шетелдіктердің белгілі бір мақсатқа жету үшін елде болу мерзімі мамандық немесе жоғары білім алу, белгілі бір кәсіпорында белгілі бір функцияларды орындау немесе қандай да бір жобаға қатысу болуы мүмкін болу мақсатына сәйкес ең көп дегенде екі жылға дейінгі уақытпен шектеледі.

Ерекше жағдайларда болуға рұқсат шетел азаматтарына халықаралық-құқықтық және гуманитарлық негіздер бойынша, сондай-ақ Германияның саяси мүдделерін сақтау мақсатында беріледі. Егер шетелдіктің Германиядан кетуіне жақсы себептер болмаса, бұл рұқсат екі жылдан аспайтын мерзімге ұзартылады. Оны беру шарттары мен міндеттемелері еңбек қызметінің дербес немесе жалдамалы түрлеріне тыйым салады.

Айта кету керек, көші-қон туралы Заңға сәйкес Германияда тұруға берілген рұқсаттардың түрлері екіге қысқартылды: уақытша тұруға рұқсат және тұрақты тұруға рұқсат.

Қорытындылай келе, шетелдік азаматтардың ел аумағына кіру кезіндегі маңызды проблемалардың бірі олардың болуының кепілі болып табылатындығын атап өткен жөн. Мысалы, АҚШ-та шетелдік азаматтың туысының отбасына қосылу үшін елге кіруі туралы өтініш білдірген адам жазбаша ант беру (келісімшарт) түрінде кепілдік беруі керек.

Келісім-шартқа сәйкес кепілгер шетелдік туысты АҚШ азаматы болғанға дейін немесе елде 10 және одан да көп жыл жұмыс істегенге дейін белгіленген федералды кедейлік шегінен кем дегенде 125% жылдық кіріс деңгейінде ұстауға міндеттенеді. Сонымен бірге кепілгер кез-келген федералды соттың немесе мемлекеттік соттың шешіміне бағынуға келіседі.

Заңға сәйкес, ықтимал иммигранттардың көпшілігіне елде болған алғашқы бес жыл ішінде федералды бағдарламаларға сәйкес берілетін жәрдемақыға жүгінуге тыйым салынады.

2019 жылы Америка азаматтығы соңғы онжылдықта рекордтық шетелдіктердің санын алды – 834 000. 2017 жылы шетелдіктер АҚШ-та шамамен 10 000 бала дүниеге әкелді.

Занды түрде АҚШ-қа көшу қиындай түсті, ал жасыл карта иелерін бұдан былай жер аудару оңайырақ. 2020 жылдың басында Дональд Трамп әкімшілігі иммиграциялық ережелерді қатаң етті. Егер сіз тұрақты тұру құқығын алғыңыз келсе, олар сізді "қоғам үшін ауыртпалық тудырушы" деп санаса, бас тартылуы мүмкін. Бұл санатқа соңғы 36 айдан астам уақыт бойы мемлекеттің көмегін пайдаланған адамдар кіреді. Атап айтқанда, бұл:

- тегін медициналық сақтандыру;
- тамаққа талондар;
- субсидияланған тұрғын үй;
- мұқтаж отбасыларға уақытша көмек;
- 65 жастан асқан немесе мүгедектігі бар адамдарға қаржылық көмек.

Егер сізде жасыл карта болса, яғни АҚШ-та тұруға рұқсат болса, онда жаңа ережелер бойынша, егер сіз: сіз өзіңіздің салық декларацияңызда иммигрант екеніңізді немесе кірістеріңіздің салық бөлігін жасыратын болсаңыз, көрсетпейсіз; сіз 18-25 жас аралығындағы ер адамсыз және сіз америка Құрама Штаттарында әскери есепке шықпадыңыз; сіз АҚШ-тан тыс жерде ұзақ уақыт болсаңыз. Мұны жасыл картадан "бас тарту" ретінде қабылдауға болады. Бұл ережелерді надандықтан бұзу "қателікке" жатпайды – көші-қон қызметтері сізді АҚШ-қа оралу құқығынсыз мемлекеттен мәжбүрлеп шығару мүмкін.

Сондай-ақ, осы бұзушылықтардың барлығы азаматтық беруден бас тартуға себеп болуы мүмкін.

Егер сіз АҚШ-қа саяси баспана алғыңыз келсе, онда сіз үшін бірнеше ережелер өзгерді:

АҚШ шекарасын заңсыз кесіп өткен босқындар бас тартады;

- жұмысқа рұқсат беру туралы өтініштерді қарау мерзімі ұзартылды-бұрын көші-қон қызметі шешім туралы 30 күн ішінде жариялауы керек еді;
- баспана іздеушілер құжаттың қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін 90 күн бұрын жұмыс құқығын ұзартуға өтініш беруі керек;
- егер баспана туралы өтініштен бас тартылса, жұмыс істеу құқығы автоматты түрде жойылады;
- басқа ел арқылы АҚШ-қа түсіп, онда баспана сұрамаған босқындар АҚШ-қа пана іздеуден бас тартады.

Егер сіз АҚШ-та бала туғыңыз келсе, оған американдық азаматтығын алу үшін, енді сізге американдық визадан бас тартылуы мүмкін. АҚШ-та босану заңсыз емес, бірақ егер консулдық сапардың басты мақсаты Америка Құрама Штаттарында босану деп шешсе, онда олар визадан бас тартуы мүмкін. Себебі бұл жағдайда туристік виза берген әйел сапардың ниеті туралы өтірік айтты және туристік емес мақсаты бар – баланың туылуы.

Егер сізде виза болса және сіз АҚШ-та болсаңыз, онда адвокаттар барлық медициналық қызметтерге ақы төлеуге және мемлекеттен көмек пайдаланбауға кеңес береді. Сонымен қатар, егер сіз Америкаға емделуге келгіңіз келсе, онда АҚШ-та медициналық қызмет алу үшін виза алу үшін сіз өзіңіздің "қабілетіңіз бен

дайындығыңызды" дәлелдеуіңіз керек, сонымен қатар дәрігермен алдын-ала келісім жасауыңыз керек.

Егер сіз тұруға құқығыңыз болса және американдық төлқұжат алғыңыз келсе, яғни натурализация процесін аяқтағыңыз келсе, онда 2020 жылы сұхбат пен тарих пен тілді білу тесті күрделене түседі. Бұл сынақты АҚШ азаматтығы мен иммиграциялық қызметі (қысқартылған – USCIS) жүргізеді. Әдетте ол тек ел тарихының базалық білімін және ағылшын тілінің базалық деңгейін тексерді. Енді болашақ азаматтар ағылшын тілінде оқу, жазу және сөйлеу дағдыларын, сонымен қатар АҚШ тарихы мен үкімет жүйесін білуі керек. Сондай-ақ, иммиграциялық қызмет шетелдік азамат американдық төлқұжат ала алмайтын бұзушылықтардың тізімін кеңейтті. Ауыр қылмыстардан басқа, бұл: есірткіні таратуға арналған қастандық; салық төлеуден жалтару; банктік алаяқтық; жыныстық алымсақтық және қорқыту (харассмент). 2016 жылдан бері өзгертілмеген АҚШ-та заңды құжаттарды ресімдеу құнын арттыру.

Осы жылдан бастап көптеген иммиграциялық нысандар ғаламторда қол жетімді болды. Бұған дейін барлық өтініштер мен құжаттар АҚШ-тың иммиграциялық қызметіне жіберілуі керек еді. Атап айтқанда, бұл тұруға рұқсат алу, жұмыс істеу құқығы, иммиграциялық мақсатта жұмысқа орналасу құқығы, баспана алу туралы өтініштер. Онлайн режимінде сіз өз бизнесіңізді қарау мәртебесін қадағалай аласыз. АҚШ-тың 13 штаты жаңа ережелерге шағымдануға тырысты, бірақ қаңтар айының соңында АҚШ Жоғарғы Соты Ақ үй әкімшілігінің бастамаларын қолдады. Сондықтан, бұл жаңалықтардың көпшілігі 2020 жылдың ақпан айынан бастап жұмыс істей бастайды.

Канадада отбасын біріктіру арнасы арқылы иммиграция үшін қажетті құжаттарды ресімдеумен Канада азаматтары айналысады, олар осы елге қоныс аударғысы келетін туыстарының атынан бірнеше жыл бойы (әдетте кемінде үш) тұрғын үй мен материалдық қамтамасыз ету кепілдіктерімен ең жақын иммиграциялық орталыққа жүгінеді.

Канаданың иммиграциялық жүйесін қорғау туралы Заңы (С-31 Заңы) Канаданың иммиграциялық пен босқындар туралы Заңына "жалған босқындар" мен Еуропалық Одақтың демократиялық елдерінің өтініш берушілерінің санын шешу арқылы түзетулер енгізу үмітімен қабылданды. Канада мен АҚШ арасындағы қауіпсіз үшінші ел туралы келісімге сәйкес, Канадаға немесе АҚШ-қа жатпайтын елден босқын мәртебесін іздеп шекараның заңды қиылысында Канадаға кіруге тырысатын адамдар қайтарылады. Канадаға кіруге жағымсыз шетелдіктердің тізімге келесі тұлғалар кіреді:

- диверсиялық зорлық-зомбылықпен, терроризммен айналысатындар, бұл тұтастай алғанда елге қауіп төндіреді;
- адам құқықтарын немесе халықаралық нормаларды бұзған (адамзатқа қарсы қылмыстар және әскери қылмыстар, терроризм және т. б., егер оларға халықаралық ұйымдардың қарарлары мен шектеулері қойылса);
- болу елінде және одан тыс жерлерде кемінде он жыл мерзімге ауыр қылмыс жасаған және ол үшін сотталған адамдар бас бостандығынан айыруға;
- ұйымдасқан қылмыстық топтың мүшесі болып табылатындар;
- егер келетін адамның денсаулық жағдайы қоғамның денсаулығы мен қауіпсіздігіне қатер төндіруі мүмкін болса немесе бұл адамдарға денсаулық сақтау немесе әлеуметтік қызмет желісі бойынша шамадан тыс көмек қажет болады деп пайымдауға негіз болса;
- қаржылық себептер бойынша өзін немесе олардың асырауындағы адамдарды асырауға қабілетсіз адамдар;
- оларға қатысты мемлекеттен тұлғаны мәжбүрлеп шығару туралы шешім орындалған, бірақ елге кіруді шектейтін мерзім ішінде (үш жылдан он жылға дейін) қайта кіруге тырысатындар.

Сонымен, қарастырылып отырған онжылдықтар ішінде Канаданың иммиграциялық заңнамасы және соған негізделген осы саладағы саясат айтарлықтай өзгерістерге ұшырады, бұл көбінесе иммиграцияның этникалық құрамының өзгеруіне әкелді.

Қазіргі уақытта Канада иммигранттар үшін өте тартымды, өйткені өмір сүру деңгейі жоғары ел, ол жан басына шаққандағы табыс деңгейі сияқты жақсы экономикалық көрсеткіштермен ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік қауіпсіздік деңгейімен де сипатталады: тегін медициналық көмек және орта білім, мемлекеттік әлеуметтік жеңілдіктер және т. б.

Нәтижесінде, қазір Канада иммигранттар мен босқындарды кез-келген басқа елдерге қарағанда өз халқының санына қатысты көбірек қабылдайды. Барлық канадалықтар иммиграцияны құптамайды; кейбіреулер иммигранттар ел тұрғындарының жұмысқа орындарын алып жатыр деп санайды. Алайда, тағы бір көзқарас бар: иммигранттар көбінесе елде туылған адамдар жасағысы келмейтін және жасамайтын жұмысты орындауға дайын.

Сонымен қатар, Канада таланты, шеберлігі мен білімі бар тапқыриммигранттарды өз азаматтарының қатарына қосып жатыр.

Әдебиеттер тізімі:

1. Совершенствование законодательства в сферемиграции: конституционно-правовой анализ и практика реализации. (монография). Под общей редакцией А.С. Прудникова. А.С. Прудников, Т.А. Прудникова, В.Ю. Федорович, Л.Л. Тузов и др. М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2018. -195 с.

2. Прудников А.С. Конституционное право России. Учебник для студентов вузов / А.С. Прудников и др.; подред. Б.С. Эбзеева, А.С. Прудникова, В.И. Авсеенко. — 6-е изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2016. — 615 с.

3. Прудникова Т.А. Теоретико-методологические и правовые основы регулирования миграционных процессов (например России и государств-членов Европейского Союза). Монография. М.: ЮНИТИ- ДАНА: Закон и право, 2015. С.184.

4. Акимова С.А. Трудовая деятельность иностранных граждан на территории Российской Федерации» // Вестник экономической безопасности №1 2017 г. С. 149-151

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ БАҚЫЛАУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ МЕН СИПАТТАМАСЫ

*Айтбаев Ә.Б., академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ
заң факультетінің 1 курс магистранты*

*Ғылыми жетекшісі академик Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ конституциялық және
халықаралық құқық кафедрасының доценті, PhD доктор Билялова М.И.*

Конституциялық Кеңес еліміздің саяси жүйесінде айрықша орынға ие, ерекше орган болып табылады. Әлемде белсенді түрде әртүрлі құқықтық жүйелердің басымдылығы жалпықұқықтық бастау болып қалыптасатын, жалпыға бірдей құқық пен заңның үстемдігі, сонымен қатар адамның құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету мен қорғау басымдығымен анықталып өз мәресінде болуы қазіргі таңда өзекті болуы мәлім. Адам құқықтары ең маңызды, өзекті мәселелер қатарынан болған соң, оныда жан- жақты қорғауда мемлекеттегі құқықтық механизмдер арқылы қамтамасыз етілуін де екені тағы да білеміз. Олай болса, Қазақстан Республикасындағы ерекші органдарының бірі Конституциялық Кеңес туралы мақаламызда сипаттама беріп, оның құқық жүйесінде алатын орнына жалпы теориялық шолу жасап талдау жасасақ.

Конституциялық бақылау – бұл әдетте сот органдары немесе арнайы құрылған мемлекеттік орган жүзеге асыратын, заңдардың және өзге нормативтік құқықтық актілердің Конституция ережелеріне сәйкес келуін бақылау. Конституциялық бақылау